

Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Устойчива и приобщаваща биоикономика — нови възможности за европейската икономика“

(становище по собствена инициатива)

(2019/C 110/02)

Докладчик: **Mindaugas MACIULEVIČIUS**Съдокладчик: **Estelle BRETNALL**

Решение на пленарната асамблея	15.2.2018 г.
Правно основание	Член 29, параграф 2 от Правилника за дейността становище по собствена инициатива
Компетентен орган	Консултативна комисия по индустриални промени (CCMI)
Приемане от CCMI	25.9.2018 г.
Приемане на пленарна сесия	12.12.2018 г.
Пленарна сесия №	539
Резултат от гласуването	205/3/3
(„за“/„против“/„въздържал се“)	

1. Заключение и препоръки

1.1. **Въвеждане на дългосрочна, последователна и прозрачна политика и рамка от стимули за насърчаване на биоикономиката.** Необходим е ангажимент на високо политическо равнище за справяне с многото междусекторни обществени предизвикателства, като средата за изготвяне на политиката на ЕС може да бъде по-отворена към иновативни продукти на биологична основа и устойчиво произведени в ЕС суровини. Финансовите или данъчните стимули биха могли да помогнат за стимулирането на необходимите инвестиции, като в тези области компетентни са държавите членки и регионите, а не ЕС. Клъстерните организации, обединяващи МСП, както и първичните производители на устойчива биомаса, играят основна роля за развитие на връзки между участниците във веригата на доставки. Чрез непрекъснат актуализиран процес на картографиране ⁽¹⁾, съчетан с измерване на въздействието на биоикономиката, би могло да се установи кои от съществуващите клъстери извършват активна дейност в сферата на биологична основа, както и да се предприемат действия за улесняване на развитието на нови такива на европейско, регионално и национално равнище, където съществуват пропуски.

1.2. **Ролята на земеделските стопани, собствениците на гори и техните кооперации е съществено важна, за да се гарантира ефективното използване на природните ресурси и за принос към кръговата биоикономика.** Необходими са стабилна многогодишна финансова рамка, обща селскостопанска политика и европейска стратегия за горите в подкрепа на консултантските услуги, обучението и обмена на знания, с цел по-добро задоволяване на нуждите на земеделските стопани и на земеделските кооперации. Трябва да се популяризират конкретни примери за повишаване на осведомеността и да се демонстрират ползите от биоикономиката за цялата верига за създаване на стойност. Това ще привлече млади селскостопански производители и нови участници за започване на нови стопански дейности в тази област. Следва също да се стимулират организациите на производители и кооперациите като важни инструменти за повишаване на добавената стойност и мобилизиране на добавена стойност от съществуващата биомаса в ЕС. Поради това подкрепата от ЕС за секторите на селското и горското стопанство е от решаващо значение, за да се правят и занапред инвестиции и нововъведения в устойчивото производство на биомаса.

1.3. **Подкрепа за създаването на пазар и помагане на потребителите и обществеността да правят информиран избор относно продуктите и индустриите, които подпомагат чрез своите ежедневни покупки.** За преодоляването на неосведомеността сред потребителите и излъчването на разбираеми и точни послания относно продуктите на биологична основа Европейският съюз трябва да създаде комуникационна стратегия с участието на всички партньори по веригата на стойността и всички други заинтересовани страни. Важна първа стъпка е установяването на ясни стандарти за целия ЕС за продуктите на биологична основа, което може да проправи пътя за въвеждането на мерки за създаване на пазар за допълнително насърчаване на потребителите и възложителите на обществени поръчки да използват произведени в ЕС продукти на биологична основа.

⁽¹⁾ <https://biconsortium.eu/news/mapping-european-biorefineries>.

1.4. Осигуряване на устойчива финансова възвращаемост на инвестициите чрез фонд за „обслужване на едно гише“. Интелигентното регулиране и последователното многостепенно прилагане в рамките на ЕС следва да се превърнат в приоритет, за да се премахнат пречките и да се намали административната тежест, като същевременно се осигури устойчивост. Например, интернет-базиран инструмент би могъл да помага за установяване на наличното финансиране и на това дали заявителят отговаря на критериите за ползване на този механизъм. Системата би могла да осигурява и връзките и ресурсите, необходими да се кандидатства направо към механизма за финансиране. Тя може да служи като борса, предоставяща информация за наличното финансиране, която да свързва търсещите финансиране с потенциални финансиращи организации (например като сайтовете за колективно финансиране). Освен това продължаването на съвместното предприятие „Биотехнологични производства“ (Съвместно предприятие „БП“ 2.0) и в периода след настоящата многогодишна финансова рамка е от решаващо значение за насърчаването на новите и съществуващите вериги за създаване на стойност за продукти на биологична основа и за засилването на конкурентоспособността на действащите съоръжения за производство, както и за принос към развитието на селските райони чрез създаване на работни места и насърчаване на стопанската дейност.

1.5. Политиката на ЕС за регионално развитие следва да предостави достатъчно финансиране за по-нататъшното развитие на селските райони. Акцентът трябва да бъде поставен основно върху подкрепата за инвестиции в инфраструктурата и услугите, необходими за ефикасна и устойчива селска биоикономика.

1.6. Възползване от научните възможности и подкрепа за усвояването на иновациите чрез гъвкава, пропорционална и стабилна правна рамка. Научните изследвания са от решаващо значение за създаването на условия за иновации в биоикономиката, тяхното утвърждаване и оценка. Търговската експлоатация зависи не само от отличната научноизследователска дейност, но и от подходящата стратегическа, правна и социална рамка, която да гарантира бърз трансфер на знания към промишлеността. Лидерите в тази област следва да получат възможности и подкрепа, необходими за новаторство и ускоряване на растежа в рамките на регулаторните граници. Заинтересованите страни следва да се стремят към постигането на споразумения за иновации и „зелени“ сделки в ситуации, при които регулирането би могло да окаже по-добра подкрепа на развитието на биоикономиката като цяло и когато са необходими креативни решения. Освен това иновациите играят и ключова роля за повишаване на устойчивостта на производството на биомаса в ЕС.

1.7. Насърчаване на програмите за образование, обучение и квалификация на нови таланти и действащи служители. Отключването на потенциала на биоикономиката може да доведе до създаването на нови работни места. Все пак, въвеждането на нови технологии създава сериозни предизвикателства по отношение на организацията на работата и необходимостта от умения на работниците. Ето защо гарантирането на непрекъснато развитие и адаптиране на уменията на хората по време на техния живот е от изключително значение. Ангажиментът на всички съответни заинтересовани страни — производители на биомаса, образователни институции, дружества, синдикати, публични служби по заетостта и правителства — за подобряване на качеството и способността на образованието и професионалното обучение да отговорят на потребностите е от първостепенно значение за намаляването на несъответствието между търсените и предлаганите умения чрез заздравяване на връзките между образователните системи и пазарите на труда. Общите политики за развиване на умения и за съответствие между търсените и предлаганите умения обаче следва да бъдат неразделна част от един по-широк набор от действия, които включват политиките в областта на заетостта, промишлеността, инвестициите, иновациите и околната среда.

1.8. Проучване на употребата на биомаса. Приоритет трябва да бъде по-ефективното използване на съществуващото предлагане на биомаса, за да се отговори на все по-голямото търсене на фуражи. След това трябва да се подобрят и количеството и качеството на плодородните почви за селското стопанство, както и да се предоставят стимули за използването на изоставени, маргинални или недостатъчно обработвани земи. Производителите на суровини, които основно са земеделски производители и собственици на гори, могат да играят жизненоважна роля за развитието на биоикономиката. Необходимо е да се повиши осведомеността за потенциалните възможности (използването на различни култури) и за развитието на инфраструктурата за събиране, съхранение и транспортиране на биомаса. Ключова роля могат да имат и намаляването на сложността на схемите за отчитане на устойчивостта, както и подобряването и разнообразяването на капацитета за производство и преработване на биомаса. Отпадъците и остатъците като алтернативни източници на биомаса и устойчивото управление на европейските гори предлагат възможности за биоикономиката и биоенергията. Необходимо е оценка на устойчивите потоци от отпадъци, както и инвестиции в мобилизиране на дървесина и остатъци. Освен това трябва да бъдат разработени технологии за справяне с присъщата променливост на такива продукти. В някои случаи може да е необходимо националните политики да бъдат приспособени, така че да се включи употребата на отпадъци в продукти на биологична основа.

2. Общи бележки

2.1. Биоикономиката включва производството на възобновяеми биологични ресурси и преобразуването им в храни, фуражи, продукти на биологична основа и биоенергия. Това включва селското и горското стопанство, рибарството, производството на храни, целулоза и хартия, както и части от химическата и биотехнологичната промишленост и енергетиката. За целите на настоящото становище не са разгледани конкретно изследванията в областта на геномите, клетъчните процеси и биоинформатиката. Стратегията за биоикономиката на ЕС от 2012 г. имаше за цел „(...) да проправи пътя към по-иновативно, по-ефективно използващо ресурсите и по-конкурентоспособно общество, което съчетава продоволствената сигурност с устойчивото използване на биотични възобновяеми ресурси за промишлени цели, като

същевременно гарантира опазване на околната среда“. През 2017 г. Комисията извърши преглед на стратегията за биоикономиката на ЕС от 2012 г., в който констатира, че стратегията доказва практическото значение на своите цели и че значението на възможностите, предлагани от биоикономиката, се признава все повече в Европа и извън нея.

2.2. Въпреки това, макар че целите на стратегията за биоикономиката на ЕС от 2012 г. все още са актуални за посрещането на предизвикателствата във връзка с продоволствената сигурност и прехраната, а предложените в придружаващия я план за действие цели се изпълняват, все пак е необходимо пренасочване на действията и оценка на обхвата на стратегията в светлината на неотдашните промени в политиката, включително целите на ООН за устойчиво развитие (ЦУР) и конвенцията по изменение на климата (ангажиментите, поети на 21-вата сесия на Конференцията на страните по РКООНИК). Очаква се към 2050 г. световното население да нарасне до почти 10 милиарда и е необходимо биологичните ресурси да се използват по-ефективно, за да има безопасни, питателни и висококачествени храни на достъпни цени за повече хора при по-слабо въздействие върху климата и околната среда от единица продукция и с достатъчно възобновяеми биологични материали за производството на значителна част от това, което понастоящем получаваме от изкопаемия суров нефт, заедно с енергията от вятър, слънце и други възобновяеми източници.

2.3. В този контекст устойчивата биоикономика е хоризонтален икономически сектор, който е в центъра на устойчивите икономически стратегии в световен мащаб. Биоикономиката може да играе ключова роля за европейската конкурентоспособност и сега е важно да се набележат и да се използват нейните възможности както на европейско равнище, така и на равнището на държавите членки/регионално равнище. Например в други трети страни като САЩ се прилага ръководство отгоре надолу при развитието на биоикономика, която генерира почти 400 милиарда щ. дол. и подпомага над четири милиона работни места чрез пряк, непряк и индуциран принос⁽²⁾.

2.4. Биоикономиката осигурява варианти, които могат да спомогнат за намаляването както на емисиите на CO₂, така и на зависимостта от внос на изкопаеми ресурси. Например, горите на ЕС улавят въглерод, съответстващ на 10 % от годишните емисии на ЕС, като същевременно осигуряват устойчиво и постоянно биомаса за възобновяема енергия. Освен това по оценки 100 000 химикали, които понастоящем са в производство, на теория могат да се получават от възобновяеми суровини. Това не означава, че всички те следва да се добиват по този начин, но теоретично е възможно. Това не само ще осигури възможност за местно и възобновяемо производство на артикулите за домакинствата, които използваме ежедневно, но и ще помогне за създаването на работни места и растеж в Европа, където технологичното превъзходство все още продължава да бъде голямо.

2.5. Все още обаче продължават да съществуват сериозни бариери по пътя към повече иновации в биоикономиката на ЕС. Важна пречка е разходната конкурентоспособност на продуктите както спрямо изкопаемите алтернативи, така и спрямо съответните продукти от останалата част от света. Много фактори влияят на разходната конкурентоспособност, сред които са степента на технологична готовност, разходите за труд, субсидиите за изкопаемите горива и амортизациите, както и ниската степен на пазарна подкрепа на продуктите на биологична основа. Този проблем с конкурентоспособността се усложнява от трудностите при осигуряването на достъп до финансиране за иновативни проекти и съоръжения за производство и често продължаващата слаба осведоменост на крайните потребители за продуктите на биологична основа, както и от липсата на умения и оперативни отношения за развитие на сектора. Освен това процедурите за издаване на разрешения за нови проекти на биологична основа стават все по-дълги и утежнени, което води до значителна правна несигурност и финансови рискове за икономическите субекти.

3. Конкретни бележки

3.1. Изчислено е, че секторът на биоикономиката в ЕС има годишен оборот в размер на 2 трилиона евро и осигурява работа на приблизително 19,5 милиона души⁽³⁾, повечето от които се намират в селските и крайбрежните райони, което представлява приблизително 8,5 % работната сила на ЕС-28. Очаква се от развитието на сектора на биологична основа в целия ЕС да се възползват селското стопанство, секторът на горското стопанство и селските общности под формата на повишаване на заетостта и генериране на приходи. Преработката на биомаса и производството на продукти на биологична основа осигуряват нови възможности за бизнес под формата на отглеждане и предлагане на пазара на разнообразни култури. Заедно с конвенционалните култури като зърнени култури, маслодайни култури, картофи и захарно цвекло, нови култури като тревисти култури, култури от горското стопанство, морски водорасли и микроводорасли се разглеждат като потенциални бъдещи източници на доходи в селските и крайбрежните райони.

⁽²⁾ Вж. USDA's Fact Sheet: An Economic Impact Analysis of the U.S. Biobased Products Industry: 2016 Update (Информационен документ на Министерството на земеделието на САЩ: Анализ на икономическото въздействие на промишлеността на САЩ в областта на биотехнологичните продукти: Актуализация за 2016 г.), онлайн: <https://www.biopreferred.gov/BPResources/files/BiobasedProductsEconomicAnalysis2016FS.pdf>.

⁽³⁾ Всички цитирани цифри са взети от „Научен и политически доклад на Съвместния изследователски център: Доклад относно биоикономиката за 2016 г.“, който е на разположение на адрес <http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC103138/kjna28468enn.pdf>.

3.2. Съществуващите биорафинерии вече осигуряват препитание и икономическо овластяване на семействата и общностите в селските райони. Биорафинериите — заводи, които използват вместо изкопаеми ресурси възобновяеми суровини (напр. биомаса, странични и съпътстващи продукти, както и отпадъци) — са в основата на биоикономиката: те се намират в селските и крайбрежните райони, в близост до възобновяемите суровини, които обработват, те са в центъра на производството на храни и фуражи, на промишленото производство, производството на дървесина и енергопроизводството.

3.3. Биорафинериите увеличават ползата от всички компоненти на растенията, които обработват, като произвеждат минимално отпадъци. Чрез ефикасни и/или иновативни технологии биорафинериите, базирани в ЕС, произвеждат широка гама от продукти като храни, фуражи, химикали, влакна и горива, които са възобновяеми, за многократна употреба, рециклиране и компостиране или са биоразградими. Многофункционалността на продуктите и съставките на биологична основа позволява тяхното използване в широк спектър от приложения като фуражи от аквакултури (aquafeed), строителни материали, козметични продукти, картонени изделия, перилни и почистващи препарати, горива, смазочни материали, бои, хартия, лекарства, пластмаси и други промишлени продукти, като по този начин съставките, основани на изкопаеми горива, биват заместени от съставки, основани на възобновяеми източници.

3.4. Създаването на нови биорафинерии, развитието и разширяването на съществуващи рафинерии представлява инвестиция в първа по рода си инсталация. Биорафинериите са капиталоемки, имат дълъг период на изплащане и са изложени на рискове, свързани с технологиите и пазара. Поради това е важно да има ясна, стабилна и благоприятна регулаторна и финансова рамка, за да се насърчат тези инвестиции в Европа. Понастоящем са достъпни различни инструменти, сред които „Хоризонт 2020“ (приветства се новото законодателно предложение „Хоризонт Европа“ като амбициозна програма за иновации и научни изследвания) и съвместното предприятие „Биотехнологични производства“, европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ), Европейският земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР), InnovFin, Европейският фонд за стратегически инвестиции (ЕФСИ), и не на последно място Европейската инвестиционна банка (ЕИБ) за заеми и гаранции. Но достъпът до тях може да се окаже труден. Затрудненията биха могли да бъдат преодоляни чрез „обслужване на едно гише“, от което дружествата могат да получават подробна информация, съобразена с техните нужди.

3.5. В този контекст е крайно необходимо да се ангажира гражданското общество заедно със земеделските производители, собствениците на гори и индустрията с цел да се насърчи дебатът относно изграждането на по-конкурентна биоикономика за Европа, която ще е от полза за всички. Подпомагането на комуникацията относно ползите от биоикономиката е от решаващо значение за преминаването към този модел на по-нисковъглеродна и основана на възобновяеми източници икономика. В това отношение надеждните схеми за сертифициране и етикетиране биха могли да бъдат важни инструменти за осигуряването на един устойчив и надежден сектор на биоикономиката и за вдъхването на доверие у промишлените клиенти, възложителите на обществени поръчки и потребителите.

3.6. ЕС, държавите членки и регионалните власти могат да дадат решаващ принос за изграждането на биоикономиката чрез стимулиране на търсенето на пазара за възобновяеми, интелигентни и по-ефективни по отношение на използваните ресурси продукти и услуги. В стратегическите планове за бъдещата ОСП държавите членки следва да включат конкретни мерки за разработване и/или подпомагане на инвестициите и за насърчаване на устойчиви решения за европейските селскостопански производители, собственици на гори и техните кооперации за повишаване на тяхната конкурентоспособност и ефективност. Там, където има потенциал продуктите на биологична основа да заместят по устойчив начин алтернативите от изкопаем или въглероден произход, това би могло да се осъществи посредством изготвянето на ново законодателство като пакета за кръговата икономика и чрез възможното преразглеждане на други подходящи елементи от съществуващото законодателство за насърчаване на произвеждани на местно равнище алтернативи на биологична основа на традиционни продукти от изкопаем и въглероден произход. Освен това могат да се използват съществуващите дейности по стандартизация като TC411 и съществуващите схеми за сертифициране и/или нови доброволни схеми за етикетиране като процента на съставка с биологична основа.

3.7. Възложителите на обществени поръчки на национално и регионално равнище следва да посочват в по-голяма степен в етикетите надеждно сертифицираното съдържание на биологична основа. Например през 2016 г. нидерландският орган по стандартизация NEN въведе нов режим за сертифициране на продуктите на биологична основа, Biobased% (<http://www.biobasedcontent.eu/>). Чрез него се определя количеството биомаса, съдържащо се в продукта, и по този начин фирмите могат да предоставят прозрачна и надеждна информация за съдържанието на биоматериали в даден продукт, в комуникацията както между предприятията, така и към потребители. Основава се на европейския стандарт EN 16785-1:2015 (метод за определяне на биологичното съдържание в твърди, течни и газообразни продукти с използване на радиовъглероден анализ и анализ на елементите). Оценките на съответствието се извършват от сертифициращи органи, които са сключили споразумение с NEN. След като съществува това сертифициране, важно е да се повиши осведомеността и с настоящото и бъдещото законодателство на ЕС да се стимулира използването на възобновяеми суровини.

3.8. В горското стопанство схемите за сертифициране играят важна роля за гарантиране на устойчиво мобилизиране на биомаса. Например, 60 % от горите в ЕС са сертифицирани по Програмата за подпомагане на горските сертификационни системи (PEFC) и/или на Съвета за стопанисване на горите (FSC). Освен това в ЕС горското стопанство произвежда съгласно най-високите стандарти за опазване на околната среда в световен мащаб, които произтичат от правната уредба като Регламента на ЕС относно дървения материал, правилата за земеползването, промените в земеползването и горското стопанство (ЗПЗГС), директивите за птиците и местообитанията и пакета за кръговата икономика.

3.9. Ето защо от ключово значение е да се подобрява комуникацията между предприятията (B2B) и между предприятията и потребителите (B2C). Повишаването на обществената осведоменост въз основа на точна, подходяща и достъпна информация е от съществено значение, за да се гарантира развитието на интелигентна, устойчива и приобщаваща биоикономика, за да се създаде пазар за устойчиви продукти на биологична основа и да се насърчава по-устойчивото потребление и производство. Необходими са действия за повишаване на обществената осведоменост, особено на регионално и местно ниво, сред които присъждане на награди или звания, както и изложби за ролята на технологията и науката в биоикономиката.

3.10. Поради това е от голямо значение да се отправят ясни и точни послания към обществеността. Тъй като биоикономиката предлага няколко възможности за справяне с предизвикателствата пред обществото, се налага тя да се измерва чрез всеобхватна икономическа оценка. Тя ще предостави информация за размера на биоикономиката, обхващаща различни сектори, както и за нейния принос за икономическия растеж и свързаното с него въздействие върху пазара на труда. В това отношение научната общност изпълнява ключова роля. Поради това е съществено важно да продължи инвестирането в интердисциплинарните и основните научни изследвания, за да може ЕС да осъществи своя потенциал за принос към глобалните научни изследвания и иновации за сигурността в областта на продоволствието и изхранването, за конкурентоспособността и основаната на знания биоикономика. Изключително важно е ЕС да заема законодателна позиция, като използва цялостно информацията от авангардните научните постижения и опит в световен мащаб и при прозрачни процеси за вземане на решения относно регулаторния надзор.

3.11. Образованието на учениците в началното и средното училище е от решаващо значение за възпитанието на поколение, което разбира предизвикателствата на биоикономиката и се възползва от възможностите, които тя предлага. За подготовката на новото поколение ще допринесат, например, преподаването на принципите на кръговост, едновременните действия на световно и местно равнище (glocally) и повишаването на интереса към изследователската работа. В университетите вече са разработени нови учебни програми, които съчетават например природните науки, инженерството и маркетинга. Допирни точки между отделните дисциплини и благоприятна среда за стартиращите предприятия могат да помогнат на учениците да станат предприемачи в биоикономиката. Професионалното обучение трябва да се развие, за да отговори на търсенето на умения в първичното производство, промишленото производство, транспорта и в други свързани сектори. Освен това на по-късен етап от живота работниците трябва да актуализират уменията и компетентностите си. Този процес може да бъде подпомогнат от програми за обучение през целия живот, свързващи образователните институции с производителите, работодателите с работниците, новаторите с изследователите.

Брюксел, 12 декември 2018 г.

Председател
на Европейския икономически и социален комитет
Luca JAHIER